

ULUSLARARASI AMİSOS DERGİSİ
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL AMİSOS

Cilt/Volume 2, Sayı/Issue 3 (Aralık/December 2017), ss./pp. 24-31

DOI:

ISSN: 2587-2222 / e-ISSN: 2587-2230

Makale / Article

Geliş Tarihi/Received: 24. 12. 2017

Kabul Tarihi/Accepted: 26. 12. 2017

MAGNESIA ARTEMİSİON’U KURBAN ÇUKURU A AÇMASINDAN ELE
GEÇEN PİŞİRME KAPLARI
COOKING CONTAINERS UNCOVERED FROM MAGNESIA ARTEMİSİON THE
SACRIFICIAL PIT A TRENCH

Ayça DOKUZBOY*

Özet

Magnesia ad Maeandrum (Menderes Magnesiası), Aydın ili, Germencik ilçesi, Ortaklar sınırları içerisinde yer almaktadır. 2014 yılı kazı çalışmaları kapsamında Artemis Kutsal Alanı içinde bir bothros açığa çıkarılmıştır. Bu bothros içerisinde çok sayıda çatı kiremidi parçaları, hayvan kemikleri ve günlük kullanım kaplarına ait fragmanların yanı sıra pişirme ve depolama kaplarına ait parçalar da ele geçmiştir. Pişirme ve depolama kapları, bothros içinde tespit edilen pişmiş toprak kap fragmanlarının % 37’sini oluşturmaktadır. Bu fragmanlar 3 tip pişirme kabına aittir. Bu makalede bu 3 tip pişirme kabının kısa bir değerlendirmesi yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Magnesia ad Maeandrum, Bothros, Khytra, Lopas, Tava

* Arş. Gör., Bozok Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Yozgat,
e-posta: ayca.dokuzboy@bozok.edu.tr

Abstract

Magnesia ad Maeandrum is located in borders of city of Aydın, Germencik Town, Ortaklar District. A bothros found in the season of 2014 in the Artemis Sanctuary. Finds included tiles, animal bones fragments and coarse wares as well as fragments of cooking and storage wares. Cooking and storage wares constitute 37% of pottery fragments determined in the bothros. Cooking ware fragments belong to three different types of vessels. In this paper, these three types of cooking wares are briefly evaluated.

Keywords: Magnesia ad Maeandrum, Bothros, Khytra, Lopas, Frying Pan

Magnesia ad Maeandrum (Menderes Magnesiası), Aydın ili, Germencik ilçesi, Ortaklar sınırları içerisinde yer almaktadır¹. Antik yazarların aktardığı ve 1892 yılında Agora'daki Batı Stoa'nın güneybatı köşesinde bulunan, kuruluş öyküsünü anlatan yazıtta göre Magnesia, Thesselia'dan gelen ve Magnetler olarak adlandırılan bir kavim tarafından kurulmuştur². 18. yüzyıldan itibaren araştırmacılar tarafından ziyaret edilen Magnesia Antik Kentinde ilk dönem çalışmaları 1812 yılında Society of Dilettanti tarafından gerçekleştirilmiştir³. İkinci dönem çalışmaları ise 1842 yılında Charles Texier başkanlığında Fransız hükümetince yapılmıştır. 1891-1893 yıllarında 21 ay sürdürülen kentteki üçüncü dönem çalışmaları C. Humann tarafından başlatılmıştır⁴. Humann'dan yaklaşık 100 yıl sonra 1984 yılında, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı adına, Prof. Dr. Orhan Bingöl'ün bilimsel danışmanlığında başlatılan sistemli kazılar kesintisiz olarak halen devam ettirilmektedir⁵.

Magnesia Antik Kenti 2014 yılı kazı çalışmaları kapsamında Artemis Kutsal Alanı içinde, Kurban Çukuru A açması olarak adlandırılan alanda gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda bir bothros açığa çıkarılmıştır. Bu bothros içerisinden çok sayıda çatı kiremidi parçaları, hayvan kemikleri ve günlük kullanım kaplarına ait fragmanların yanı sıra pişirme ve depolama kaplarına ait parçalar da ele geçmiştir. Pişirme ve depolama kapları, bothros içinde tespit edilen pişmiş toprak kap fragmanlarının % 37'sini oluşturmaktadır.

Pişirme kapları grubunda yer alan pişmiş toprak kap parçaları genel olarak kırmızı, kırmızı-kahverenginden koyu griye kadar değişen renkte hamura ve yoğun, iri gümüş rengi mika boyutları 0,1-0,5 cm arasında değişen yoğun siyah, beyaz, sarı kırmızı taşçık, seramik

¹ Bu malzemeyi çalışmaya ve yayınlamaya izin veren Magnesia ad Maeandrum Antik Kenti Kazı Başkanı Sayın Hocam Prof. Dr. Orhan BİNGÖL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

² Kentin kuruluşunu anlatan yazıt için bkz. Kern 1900.

³ Colvin & Cust 1914, 149-155.

⁴ Humann 1904, 2.

⁵ Bingöl-Kökdemir 2012, 392-393.

parçacıkları, beyaz, turuncu, sarı kuvars ve şamot katkılı, yumuşak dokulu bir kil yapısına sahiptir.

Khytra

Pişirme kapları içinde en çok tercih edilen formlardan biri olan khytra, Kurban Çukuru A açmasında 12 örnek ile temsil edilmektedir. Tam form veren bir örnek bulunmamakla birlikte formlarını anlamamızı sağlayacak fragmalar halinde ele geçmiştirlerdir. Ağız çapları 49 cm ile 21,6 cm arasında değişen khytraları gövde formlarına göre iki grup altında incelemek mümkündür.

1. Grup: Bu grupta yer alan khytra parçalarında gövde, dar ve kısa boyundan düz olarak uzar ve torba formunu alır. Tek dikey bant kulp yuvarlatılmış ve dışa çekik ağızdan hafif yukarı çıkarak gövdeye birleşir. Bothrostan ele geçen 10 örneğin dahil edilebileceği bu grubun form olarak benzer örnekleri Klazomenai⁶, Priene⁷, Korinth Demeter ve Kore Kutsal Alanı'ndan⁸ bilinmektedir.

2. Grup: Bu grupta yer alan örneklerin gövdeleri ise dışbükey olarak açılarak küresel bir form almaktadır. Kurban Çukuru A açması içindeki bothrosta iki örnek ile temsil edilen bu forma benzer örnekler Atina Agorası'nda⁹ görülmektedir.

Lopas

Kurban Çukuru A açmasında ele geçen lopaslar, Priene örnekleri ile benzerlik göstermektedir¹⁰. Üç örnekle temsil edilen bu grubun ağız çapları 25 cm, 29 cm ve 46,4 cm'dir. 13 ve 15 katalog numaralı örnekler, düz ağızın altından neredeyse dik bir açı ile açılan bir omuz profili göstermekteyken 14 katalog numaralı örnek ağız ve gövdenin kaideye dönüş profili ile bu iki örnekten ayrılır. Dışa çekik ve içte eğimli bir ağız profiline sahip bu parçada, dışbükey olarak daralan gövdenin en geniş kısmında yatay kulp bulunur. Lebes tip lopaslar olarak da adlandırılan bu pişirme kaplarının benzer örnekleri Priene¹¹, Halikarnasos¹² ve Klazomenai'den¹³ bilinmektedir.

⁶ Özbilen 2003, 27-28, şek. 13 fig. b, şek. 14 fig. a, d.

⁷ Amicone, et al. 2014, 5, fig. 1 no.1.

⁸ Pemberton 1989, 69-75, fig. 24 pl. 59.

⁹ Sparkes et al. 1970, 224-225, fig. 18 no. 1932.

¹⁰ Heinze 2015, 140-142, fig. 5-7.

¹¹ Amicone, et al. 2014, 7-8, fig. 1 no.4.

¹² Vaag et al. 2002, 139, pl. 18 no.G36.

¹³ Özbay 2006, 121.

Tava

Kurban Çukuru A açmasında, 30 cm ile 47,6 cm arasında değişen ağız çapına sahip dört örnekle temsil edilen tavalar iki gruba ayrılmaktadır.

1. Grup: Bu grupta yer alan örnekler, dik ağızdan kesintisiz bir dışbükey profille daralan sığ gövdeli tavalardır.

2. Grup: Bir örnekle temsil edilen bu gruptaki örnek düzleştirilmiş ağızdan dik bir şekilde dibe birleşen gövdesi ile diğer örneklerden ayrılmaktadır.

MÖ 4 – 3. yüzyıllara tarihlenen bu tavaların form olarak benzer örnekleri Priene¹⁴, Halikarnasos¹⁵ ve Khios'ta¹⁶ görülmektedir.

Magnesia ad Maeandrum Antik Kenti Artemis Kutsal Alanı'nda 2014 yılı çalışmaları sonucu açığa çıkarılan Kurban Çukuru A Açması içindeki bothrostan ele geçen khytra, lopus ve tavaları konu alan bu çalışma ile bu formların kısa bir değerlendirmesi yapılmıştır.

1,15 m çapında ve yaklaşık 3 m derinlikteki bu bothrostan toplamda, tanımlanabilen on altı pişirme kabına ait fragmanlar ele geçmiştir. Söz konusu alandan aynı zamanda hayvan kemiklerinin de ele geçmiş olması bu kapların Artemis Kutsal Alanı içinde kullanılıp daha sonrasında ise bu bothrosta atıldıkları düşüncesini akla getirmektedir.

¹⁴ Amicone, et al. 2014, 8, fig. 2 no.2.

¹⁵ Vaag et al. 2002, 104, pl. 10 no. B57.

¹⁶ Hood et al. 1954, 150, fig. 12 no. 188.

KATALOG

Kat. No: 1

Buluntu Kodu: 14.KU.2/136
 Buluntu Seviyesi: -110 / -150 cm
 Form: Khytra
 A.Ç. 27,6 cm, K.Y. 5,2 cm
 Hamur: 2,5 YR 4/8 (red)
 Yüzey: 2,5 YR 5/6 (red)
 Tarih: MÖ 4. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No: 2

Buluntu Kodu: 14.KU.2/141
 Buluntu Seviyesi: -110 / -150 cm
 Form: Khytra
 A.Ç. 38 cm, K.Y. 4,2 cm
 Hamur: 2,5 YR 4/8 (red)
 Yüzey: 2,5 YR 5/6 (red)
 Tarih: MÖ 4. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No: 3

Buluntu Kodu: 14.KU.3/129
 Buluntu Seviyesi: -150 / -180 cm
 Form: Khytra
 A.Ç. 21,6 cm, K.Y. 4,4 cm
 Hamur: 5 YR 4/6 (yellowish red)
 Yüzey: 2,5 YR 4/4 (reddish brown)
 Tarih: MÖ 4. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No: 4

Buluntu Kodu: 14.KU.3/130
 Buluntu Seviyesi: -150 / -180 cm
 Form: Khytra
 A.Ç. 24,8 cm, K.Y. 5,1 cm
 Hamur: 5 YR 4/6 (yellowish red)
 Yüzey: 5 YR 6/4 (light reddish brown)
 Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Kat. No: 5

Buluntu Kodu: 14.KU.3/132 14.KU.3/133
 14.KU.3/134 14.KU.3/147
 Buluntu Seviyesi: -150 / -180 cm
 Form: Khytra
 A.Ç. 37 cm, K.Y. 10,8 cm
 Hamur: 5 YR 4/6 (yellowish red) 7,5 YR 3/3 (dark brown)
 Yüzey: 2,5 YR 5/6 (red)
 Tarih: MÖ 4. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No: 6

Buluntu Kodu: 14.KU.3/169
 Buluntu Seviyesi: -150 / -180 cm
 Form: Khytra
 A.Ç. -, K.Y. 16 cm
 Hamur: 5 YR 3/2 (dark reddish brown)
 Yüzey: 5 YR 5/4 (reddish brown)
 Tarih: -

Kat. No: 7

Buluntu Kodu: 14.KU.3/307
 Buluntu Seviyesi: -150 / -180 cm
 Form: Khytra
 A.Ç. 24,2 cm, K.Y. 4,5 cm
 Hamur: 2,5 YR 4/8 (red)
 Yüzey: 5 YR 5/6 (yellowish red)
 Tarih: MÖ 330-305.

Kat. No: 8

Buluntu Kodu: 14.KU.4/75
 Buluntu Seviyesi: -150 / -200 cm
 Form: Khytra
 A.Ç. 49 cm, K.Y. 4,8 cm
 Hamur: 5 YR 3/2 (dark reddish brown)
 Yüzey: 5 YR 5/6 (yellowish red)
 Tarih: MÖ 330-305.

Kat. No: 9

Buluntu Kodu: 14.KU.4/77 - 14.KU.4/79-
 14.KU.4/80 - 14.KU.4/81 - 14.KU.4/82 -
 14.KU.4/85 - 14.KU.4/87 - 14.KU.4/89 -
 14.KU.4/90 - 14.KU.4/95 - 14.KU.4/105 -
 14.KU.4/109 - 14.KU.4/112 - 14.KU.4/113 -
 14.KU.4/114 - 14.KU.4/120 - 14.KU.4/123 -
 14.KU.4/130 - 14.KU.4/136 - 14.KU.6/88-
 14.KU.6/108 - 14.KU.9/170- 14.KU.9/172
 Buluntu Seviyesi: -150 / -200 cm
 Form: Khytra
 A.Ç. 27 cm, K.Y. 19,7 cm
 Hamur: 7,5 YR 4/2 (brown) 7,5 YR 4/6 (strong brown)
 Yüzey: 5 YR 5/6 (yellowish red)
 Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Kat. No: 10

Buluntu Kodu: 14.KU.6/103
 Buluntu Seviyesi: -180 / -250 cm
 Form: Khytra
 A.Ç. 29,2 cm, K.Y. 4,1 cm
 Hamur: 5 YR 4/6 (yellowish red)
 Yüzey: 5 YR 5/8 (yellowish red)
 Tarih: MÖ 4. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No: 11

Buluntu Kodu: 14.KU.8/111 - 14.KU.9/174
 Buluntu Seviyesi: -330 / -380 cm
 Form: Khytra
 A.Ç. 41,6 cm K.Y. 11,5 cm
 Hamur: 5 YR 3/4 (dark reddish brown), 5 YR 3/1 (very dark gray)
 Yüzey: 5 YR 4/4 (reddish brown)
 Tarih: MÖ 4. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No: 12

Buluntu Kodu: 14.KU.9/175
 Buluntu Seviyesi: -380 / -430 cm
 Form: Khytra
 A.Ç. 21,6 cm, K.Y. 7,5 cm
 Hamur: 7,5 YR 3/3 (dark brown)
 Yüzey: 5 YR 5/3 (reddish brown)
 Tarih: MÖ 4. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No: 13

Buluntu Kodu: 14.KU.3/128 – 14.KU.3/131
 Buluntu Seviyesi: -150 / -180 cm
 Form: Lopas (Lebes tip)
 A.Ç. 25 cm, K.Y. 5,5 cm
 Hamur: 5 YR 4/6 (yellowish red)
 Yüzey: 5 YR 6/4 (light reddish brown)
 Tarih: MÖ 4. – 3. yüzyıl.

Kat. No: 14

Buluntu Kodu: 14.KU.3/142
 Buluntu Seviyesi: -150 / -180 cm
 Form: Lopas
 A.Ç. 46,4 cm, K.Y. 14,2 cm
 Hamur: 5 YR 4/6 (yellowish red) 5 YR 3/1 (very dark gray)
 Yüzey: 5 YR 5/4 (reddish brown)
 Tarih: MÖ 4. yüzyıl ortaları.

Kat. No: 15

Buluntu Kodu: 14.KU.8/83
 Buluntu Seviyesi: -330 / -380 cm
 Form: Lopas (lebes tip)
 A.Ç. 29 cm K.Y. 9,4 cm
 Hamur: 10 YR 3/1 (very dark gray)
 Yüzey: 7,5 YR 4/1 (dark gray)
 Tarih: MÖ 4. – 3. yüzyıl.

Kat. No: 16

Buluntu Kodu: 14.KU.2/125
 Buluntu Seviyesi: -110 / -150 cm
 Form: Tava
 A.Ç. 30 cm K.Y. 4,95 cm
 Hamur: 5 YR 4/6 (yellowish red)

Yüzey: 5 YR 4/2 (dark reddish gray)
 Tarih: MÖ 4.-3. yüzyıl.

Kat. No: 17

Buluntu Kodu: 14.KU.3/228
 Buluntu Seviyesi: -150 / -180 cm
 Form: Tava (?)
 A.Ç. 36 cm, K.Y. 4,8 cm
 Hamur: 5 YR 4/6 (yellowish red)
 Yüzey: 5 YR 5/4 (reddish brown)
 Tarih: MÖ 4. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No: 18

Buluntu Kodu: 14.KU.3/323
 Buluntu Seviyesi: -150 / -180 cm
 Form: Tava
 A.Ç. 47,6 cm, K.Ç. 48 cm, Y. 10,4 cm
 Hamur: 7,5 YR 4/4 (brown) 10 YR 2/1 (black)
 Yüzey: 10 YR 7/2 (light gray)
 Tarih: MÖ 4. yüzyıl – MÖ 3. yüzyıl ortası.

Kat. No: 19

Buluntu Kodu: 14.KU.9/171
 Buluntu Seviyesi: -380 / -430 cm
 Form: Tava
 A.Ç. 43,2 cm, D.Ç. 42,1 cm K.Y. 3,5 cm
 Hamur: 5 YR 4/6 (yellowish red)
 Yüzey: 7,5 YR 6/4 (light brown)
 Tarih: MÖ 4. yüzyıl ortaları.

Kat. No: 20

Buluntu Kodu: 14.KU.1/95 14.KU.3/126
 14.KU.3/127 14.KU.3/176 14.KU.3/186
 14.KU.3/189 14.KU.3/192 14.KU.3/202
 14.KU.3/210 14.KU.3/282 14.KU.3/291
 14.KU.3/296 14.KU.3/300 14.KU.3/329
 14.KU.3/330
 Buluntu Seviyesi: -150 / -180 cm
 Form: Pişirme kabı
 A.Ç. 30,2 cm, K.Y. 12.4 cm
 Hamur: 5 YR 3/4 (dark reddish brown)
 Yüzey: 2,5 YR 5/4 (reddish brown)
 Tarih: -

KAYNAKÇA

- Amicone et al. 2014 Amicone, S., Fenn, N., Heize, L., & Schneider, G. (2014). Cooking Pottery in Priene Imports and Local/Regional Production from Late Classical to Late Hellenistic Times. *Frankfurter elektronische Rundschau zur Altertumskunde*, 25, 1-27.
- Bingöl, Kökdemir 2012 Bingöl, O., Kökdemir, G. (2012). Menderes Magnesia'sı (Magnesia ad Maeandrum) (1984-2010). *Anadolu / Anatolia Armağan Serisi* Ek. III.2, 391-404. Ankara.
- Colvin & Cust 1914 Colvin, L., & Cust, S. S. (1914). *History of the Society of Dilettanti*. London: Macmillan and Co.
- Heinze 2015 Heinze, L. (2015). Between Adoption and Persistence: Two Regional Types of Pottery from Late Classical and Early Hellenistic Priene. *Keramos : ceramics: a cultural approach; proceedings of the First International Conference at Ege University May 9-13, 2011 Izmir*, 137-145. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Hood et al. 1954 Hood, M. S., Boardman, J., & Anderson, J. K. (1954). Excavation on the Kofinà Ridge, Chios. *The Annual of the British School at Athens*, 49, 123-182.
- Humann 1904 Humann, C. (1904). *Magnesia am Maeander*. Berlin: Georgreimer.
- Kern 1900 Kern, O. (1900). *Die Inschriften von Magnesia am Maeander*. Berlin.
- Özbay 2006 Özbay, F. (2006). *Klazomenai'deki M.Ö. 4. Yüzyıl Yerleşimi*, İzmir. (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

- Özbilen 2003
Özbilen, G. (2003). *Klazomenai'de Ele Geçen Arkaik ve Klasik Dönem Mutfak Kapları*, İzmir. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Pemberton 1989
Pemberton, E. G. (1989). The Sanctuary of Demeter and Kore The Greek Pottery. *Corinth, XVIII-1*.
- Sparkes et al. 1970
Black
Sparkes, B. A., Talcott, L., & Richter, G. M. (1970). and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries B.C. Part 1: Text. *The Athenian Agora, XII*.
- Sparkes et al. 1970
Black
Sparkes, B. A., Talcott, L., & Richter, G. M. (1970). and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries B.C. Part 1: Indexes and Illustrations. *The Athenian Agora, XII*.
- Vaag et al. 2002
Vaag, L. E., Nørskov, V., Lund, J., & Schaldemose, K. (2002). *The Maussoleion at Halikarnassos. Reports of the Danish Archaeological Expedition to Bodrum, Vol. 7. The Pottery: Ceramic Material and Other Finds from Selected Contexts*. Jutland Archaeological Society.